

Aki a tengerrel beszélget

Interjú Szakács Eszter költővel
Készítette: Üveges Andrea

Szakács Eszter 1964. április 21-én született Pécsen. A Pécsi Művészeti Szakközépiskola ötvös szakán végzett 1983-ban, majd földrajz-rajz szakon szerzett diplomát 1988-ban. Ez évtől kezdve a pécsi Egyetemi Könyvtárban dolgozik. Eddig megjelent verseskötetei: Halak kertje (1993), Süllyedő Atlantiszom (1995), Másik hely, másik idő (1999), Álombeszéd (2002), Saudade (2006). 1993-ban Gérecz Attila-díjban, 1998-ban Déry Tibor-díjban és Móricz Zsigmond-ösztöndíjban, 1999-ben pedig Soros-ösztöndíjban részesült, 2002-ben Radnóti-díjat kapott, 2007-ben pedig elnyerte a Vas István-díjat.

Úgy vélem, Szakács Eszter titok. Persze, tudom, erre a helyes válasz igen sokat hangoztatott: minden ember titok, megfejtésre váró. Olvastam Nagy Imre egy méltatását, melyben azt írja ön-ről, hogy rejtőzködő, szemérmes versei vannak. Igaza lehet?

Nem tudom, hogy mennyire vagyok „rejtőzködő és szemérmes” költő. Én, ha jól sikerül a vers, mindig úgy érzem, hogy teljesen levetkőztem, de ez akkor már egy cseppet sem érdekel, mert az, aki meztele-nül ott áll, már nem én vagyok. Sajnos, még a költő-társak is hajlamosak arra (én is gyakran esem ebbe a hibába), hogy összekeverjék a költői ént a szemé-llyel, aki épp a toll végébe kapaszkodott, amikor a vers megszületett. Én mindig úgy érzem, hogy ha megírtam egy verset, az már nem rólam szól, még kevésbé az enyém. Saját élete van, saját tere és ide-je, és én ebbe a térbe már csak látogatóba járhatok, épp úgy mint az, aki elolvassa a verset.

Aki verset ír, mégiscsak önmagát írja bele minden versébe, még akkor is, ha ezt idővel kívülről nézi. Mi készíti hát akkor a költőt arra, hogy kitegye a szívét-lelkét idegeneknek? Ez a Karinthy Frigyesi „Nem mondhatom el senki-nek, elmondom hát mindenkinek” ars poetica?

Én nem nagyon szeretem az ars poetica kifejezést. Nem hiszem, hogy nekem lenne olyan. És egyedül a vers maga az, ami arra készítet, hogy „kitegyem a szívem-lelkem”, ahogy Maga fogalmazott. Nem érdekel, ki mit gondol, mert az, aki a versben beszél, már nem én vagyok. Az, aki beszél, mindig azzal azonos, aki a verset olvassa. És itt most az igazi, értő

olvasásra gondolok, amikor tényleg megérint valakit az a néhány sor a papíron. Megérinti, mert magára ismer, vagy legalábbis egy helyre önmagában. Egy vers akkor jó, ha egyfajta tükörként funkcionál.

Mi az, ami leginkább motiválja önt versei megírásában?

Azt gondolom, hogy minden motiváció többgyökerű, de nyilván van egy-kettő, ami dominánsabb a többi-nél. Ez nálam talán az önmegismerés vágya. Sokszor úgy érzem, hogy én igazából versben gondolkodom – vagy ha úgy tetszik, a vers gondolkodik helyettem. Nyilván azért is van ez így, mert meglehetősen ösztö-nös alkotó vagyok, és bár a korral az emberben nyilván nő az önreflexióra való hajlam és igény, még mindig – túlságosan is – az érzelmeim irányítanak. A vers (és az álom) az a terep, ahol képes vagyok szemügyre venni magamat és a világot kívülről. Ekkor a tudat-alattim irányítja ezt a szemlélődést, és nem a tudatos énem, ami hajlamosabb az öncsalásra.

Tehát mondhatjuk azt, hogy a vers nem tud hazudni?

Igen, természetesen. Ha hazudik, ha hazudunk, ak-kor biztosan nem lesz jó a vers. Hiszen Keats óta tudjuk, hogy a szép igaz, és az igaz szép. Persze, még millió dolog miatt lehet rossz vagy csak átlagos egy vers, de az alapvető dolog, hogy amikor leülünk írni, rábízzuk magunkat a vers igazságára.

Vajon miért érzem azt, hogy azok a versek, amelyek pl. a legutóbbi kötetében a portugál tájról, érzésről írt, nekem olyanok, mintha egy otthoni falu házáiról, élményeiről szólnának, noha any-nyira mások?

Talán emiatt a bizonyos saját tér és idő miatt. Ha valaki otthonosan a világban, megpróbál magának teremteni egyet. Ez minden alkotás egyik elsődle-ges motivációja is. Ha Magának ezek a versek az otthona képeit idézik fel, talán ezért van. Az otthonossá-g érzete miatt. Egyébként kicsit félrevezető a kötet címe, mert az a világ, ami kirajzolódik a ver-sekben – bár szintén mediterrán – nem portugál, ha-nem görög. A görög táj és mitológia az, ami meg-határozza, viszont a versek alaphangulata leginkább a lefordíthatatlan portugál saudade (egyfajta melan-kolikus vágyakozást jelent) szóval jellemezhetőek, ezért kapta a könyv ezt a címet.

Miért izgatja annyira a görög mitológia világa? Ad valami többletet ez a mi magyar mentalitásunkhoz?

A görög mitológia természetesen már rengeteg mindent adott nekünk, hiszen az európai kultúra egyik alapja. Engem is azért érdekel, amiért mostanság talán divat is lett a pszichológiában, gondolok, a jungiánus pszichológia archetípusokkal foglalkozó ágára. Úgy érzem, néha többet tudok elmondani, ha egy mitológiai alak maszkján keresztül beszélek, mert ezeknek az archetípusoknak rendkívül nagy erejük van arra, hogy azonosulásra és átélésre készítsék mind a költőt, mind az olvasót.

ideje az a néhány nap, igyekszem minél többet nézni, és minél több képet elraktározni magamban, hogy majd egyenként elővegyem és megszemléljem őket, amikor írás közben szükségem lesz rájuk. Szóval, ilyenkor inkább gyűjtő vagyok, egész szép kollekciónak van már tengerpartokból, olajfaligetektől, vagy kopár hegyoldalakon kövekből kirakott titokzatos szavakból és ábrákból, amelyeket például Santorinin láttam.

A reggel, az este, az álom, a tükör, a víz... hogyan találja meg a költői eszközöket? Valóban ennyit él köztük? Valahol azt olvastam, újhordas formakincset hoz játékba, kimunkált esendőséggel.

Aki szereti a nagy vizeket, úgy vélem, szabad ember lehet. Nem köti a föld, részt vehet a tenger adta lehetőségeiben, élhet velük, élmények részese lehet. Miért a folytonosan visszatérő tenger-motívum? Leginkább egy gyakorlati kérdés bujkál bennem: tényleg ilyen sok időt tölt a tengeren? Napozva, olajbogyó, hátizsák, strandtörölköző társaságában? Vagy ez valami másról szól?

Én egyáltalán nem tartom magam szabad embernek, de talán ezért is szeretem annyira a tengert. Sajnos, rettenetesen kevés időt tudok víz közelében tölteni. Az utóbbi tíz évben olyankor sikerült leginkább egy-egy görög szigetre eljutnom, amikor nyertem valami ösztöndíjat vagy díjat, mivel a könyvtárosi fizetésből erre sajnos nem futja. Viszont több mint tizenöt éve ért egy nagyon erős tengerélmény, amikor egy ideig Skóciában dolgoztam, mint au-pair girl. Később ennek az ossziáni, hatalmas erőktől duzzadó, de kissé komor tengernek az ellenpontjára találtam rá a homéroszi derű otthonában, Görögországban, és a kettő valamiképp egymást felerősítve összeadódott bennem. És persze, hogy másról (is) szól. A víz az egyik őselem, hatalmas kultúrtörténeti és pszichológiai háttérrel – ki-ki tudása, személyisége szerint választhat ebből az anyagból, hogy neki mit jelent a tenger.

A tenger mellett hol, milyen körülmények között tud és szeret verset írni? Fontos befolyásoló tényező ez egyáltalán?

Az elmúlt években túl kevés időt tölthettem ahhoz tenger mellett, hogy írjak is. Inkább a feltöltődés

Ezek csak szavak. Minden költőnek megvannak a kedvelt szavai, és nyilván azért választja ki őket a nyelv szókincséből, mert fátyolként maguk után húznak valami olyan többletjelentést, ami számára fontos. Úgy emlékszem, leírtak már kritikában olyasmit rólam, hogy bizonyos szavakat túl gyakran használok, és ezzel egyhangúvá válnak a verseim. Én viszont úgy gondolom, hogy ezek a bizonyos szavak adott versben mindig kicsit más jelentenek, előre vagy hátrautalnak más versekre, vagyis képesek azokat e körükbe vonva gazdagítani magukat. S kicsit olyanok is talán, mint egy színésznő, aki mindig más darabban lép fel. Ugyanaz a test, de más a ruha.

Ha nem verseket írna, mit csinálna szívesen? Nyilván, nem véletlen, hogy immár sok éve, a könyvtár a munkahelye. Miket szeret olvasni?

Hát igen, ha megnyerném a lottó főnyereményt... Néhány éve még azt gondoltam, hogy egy alternatív életben leginkább utazgatni és fotózni szeretnék. Csak úgy, a magam kedvére. De néhány hónapja, amikor egy hosszabb, kényeszerű táp-pénz és lakásfogság alkalmából a saját szórakoztatásomra belekezdtem néhány mese megírásába, rájöttem, hogy igazából ezt akarom. Reggelenként felkelni, leülni a laptop elé és estig dolgozni. Ezt a félig szerzetesi életformát. Tudja, eddig csak verseket írtam, és verset nem lehet – én legalábbis nem tudok – naponta írni, valószínűleg ezért nem fogalmazódott meg bennem idáig ez az igény. Az időnkénti versírással jól megfért a

könyvtári munka. De a próza egész más, megkívánja a vele való rendszeres foglalkozást. Szóval, ha lenne egy alternatív életem, amiben megengedhetném magamnak ezt a luxust, így élnék. S rendkívül közhelyes módon egy vidéki házban, egy gyönyörű tájra nyíló tágas teraszon szeretnék írni. Olvasni leginkább verseket szoktam, igyekszem figyelemmel követni a kortárs költészetet az irodalmi lapokban és a friss kötetekben. Ezen kívül laikusként érdekel például a pszichológia, az etológia, a humánevolúció: nagy előnye a könyvtári munkának, hogy sokféle könyv megfordul a kezem alatt. Szórazóként többnyire a meseigényemet igyekszem kielégíteni, szeretem a színvonalas sci-fit és fantasyt.

Mivel foglalkozik mostanság?

Jelenleg egy mesekönyvön dolgozom. A mesék különálló történetek ugyan, de hátterüket és néhány mellékszereplőt tekintve lazán kapcsolódnak egymáshoz. Egy képzeletbeli szigeten játszódnak, ahol a régi görög istenek és mitológiai lények az emberek mellett élnek. Kissé eklektikusan keverednek bennük a népmese és a mitológia toposzai; például a szirének vagy a Pegazus mellett szerepelnek sárkányok, varázslók és királyfiak is.

Én rettentően élvezem az egészszet, pont olyan öröm számomra mesét írni, mint amilyen az olvasásuk volt gyerekkoromban.

Ki az, aki meghatározó Szakács Eszter munkásságában? És életében?

Hogy az életemben ki az, vagy kik azok, lényegtelen, hiszen, ahogy már mondtam, a versek nem rólam szólnak. Ha azokra a költőkre gondol, akik hatással voltak rám, persze, én is sokat felsorolhatnék.. De nem tudom, hogy igazából volt-e olyan, akiről elmondhatom, hogy meghatározó volt a pályám során, hiszen ez az erős hatás legfeljebb egy-egy időszakra jellemző, és mi alapján emelhetnék ki egyvalakit? Fontosabbnak tartom aényt, hogy ezek a hatások összeadódtak, így azt, aki most vagyok, mind egyiküknek köszönhetem. Szívesen gondolok rájuk a költői DNS-em részeként – van, amit innen örököl az ember, van, amit onnan, de a végeredmény egy (remélhetőleg) „egyedüli példány”, ahogy Kosztolányi írta.

Mit tudhatunk meg a családjáról?

Saját családom nincs, egyedül élek. Édesanyám és három öcsém van, apám néhány éve meghalt. Az ő halála hozott a felszínre egy másik, régebbi halálesetet, amit akkor, a maga idejében nem tudtam feldolgozni. Úgy tűnik, az utolsó kötetem versei kellett ahhoz, hogy írni tudjak róla. A Saudade gyászversei kettőjükről és kettőjüknek szólnak.

Mi az, amit szeret?

Sajnos, ahogy öregszem, egyre kevesebb dolgot szeretek úgy istenigazából. De azért még megvan bennem a nevetés, az utazás, az írás, az egyedüllét szeretete – nem feltétlenül ebben a sorrendben. Szeretek néhány emléket is... Például a paleokastritsai olajfák és ciprusok képét a hegyoldalban, a májusi kánikulában gyöngyöző pohárból meghúzott Almdudler ízét, a jázminbokrok illatát, a tengerpart hűvös homokjának érintését a talpam alatt, vagy mondjuk egy szigoros békaember kissé szürreális megjelenését egy erdei ösvényen ...

Őn kapta 2007-ben a Vas István-díjat, amit az elmúlt év december 12-én vehetett át Budapesten. Mit jelent önnek ez az elismerés?

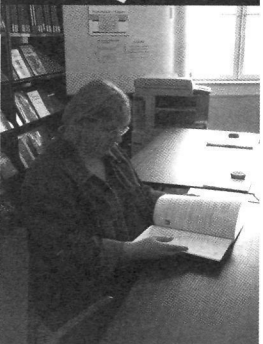
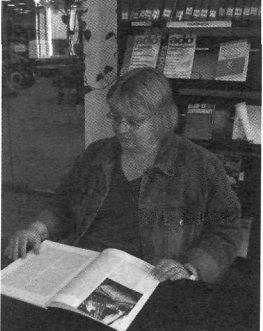
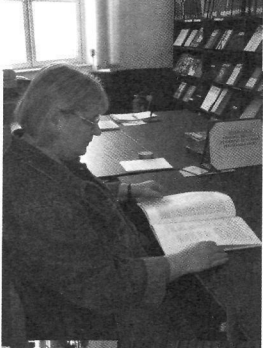
A Vas István-díj egyrészt a díjat odaítélők miatt volt fontos számomra. Rendkívül nagyra becsülöm Réz Pált, Lator Lászlót és Várady Szabolcsot, és megtiszteltetés volt számomra a kezükből átvenni a díjat. Másrészt pedig természetesen Vas István miatt volt fontos. Én az ő verseire, életrajzi regényére még főiskolás koromban találtam rá, egy-két év múlva pedig a felesége, Szántó Piroska festőnő remek humorú, Bálám számara című könyvét is nagy élvezettel olvastam. A könyv érzékletesen festi le a mindennapi életüket, úgy éreztem, szinte ismerem őket, úgyhogy kicsit olyan volt számomra a hagyatékukból alapított díjat megkapni, mintha az ő kezükből vettem volna át.

Fontos önnek, hogy hogyan értékeli a szakma, vagy inkább a közelállók véleménye érdeklí, formálja?

Tagadja vagy sem, nyilván mindenkinek fontos, hogy mit gondol az írásairól a szakma. Van néhány ember, akinek adok a véleményére, de igazából elég ritkán kapok ilyesféle visszajelzést. Én meglehetősen outsider vagyok az irodalmi életben, nincsenek olyan íróbarátaim, akikkel szoros műhelykapcsolatban lennék. Akik közel állnak hozzám, nem szakmabeliek, így a véleményük, bár természetesen érdekel, kevésbé mérvadó számomra.

Boldog ember Szakács Eszter?

Hogy érezhetném annak magam? És hogy ne érezhetném? Jorge Luis Borges egyik verse jut eszembe: „Megfeszítenek és én vagyok a kereszt meg a szög. / Nyújtják a kelyhet s én vagyok a bürök. / Becsapnak és én vagyok a hazugság. / Megégetnek és én vagyok a pokol. / Magasztalnom kell s megköszönöm az idő minden percét. / Táplálékom mindaz ami van. / A mindenség pontos súlya, a megaláztatás, az öröm. / Helyeselnem kell azt is ami bánt. / Jó vagy rossz sorsom mit se érdekel. / Költő vagyok.”

Szakács Eszter

Kitalálós

Elhagyott part buckák fű szél ki kell találnom
Ide hoz vissza minden éjszaka az álom

Mózeskosár rajzceruzák a régi sípom
Mint hajótörés után mindenféle lim-lom

Felcsattanó nevetés tompa zaj nem értem
Moraj moraj továbbveznek a sötétben

Eltűnik a kezem kagyló homokvár árok
Eltűnik a lábam ülök lépek vagy állok

Nem vagyok már azt hiszem ez másnak az álma
Jó lenne ha reggelig megint kitalálna

Vízre írt

Úgy ment el, hogy közben végleg itt maradt.
Késői nyár maganyugtató esője.
Álmomban összeszedtem a hamvakat.
Visszapergett a cserepes, sárga földre.
Játszottam sakkot és kopogós römit.
Kőrifapohárban a csontkockák hangja.
Mikor az egyetlen töltényt ellövik.
Vagy felakasztanám magam a harangra.
S mintha mindez együtt víz színén lebegne,
életeket, álmokat el sose kezdve.